

پيڤهه سياسي يئ ئيراني پشتي ريکهفتنا پيڤنج کو ئيک (5+1)

ههوار خليل تاهر

پشکا زانستين راميارى، کوليزا نادابى، زانکویا دهوکى، عيراق، ههريما کوردستانى، عيراق.

وهرگرتن: 2017/01 پهسه ندرکن: 2017/03 به لافکرن: 2017/03 <https://doi.org/10.26436/2017.5.1.153>

پوخته:

دقئ فه کوليني دا پيڤهه سياسي يئ ئيراني پشتي ريکهفتنا پيڤنج کو ئيک (5+1) دگه ئيراني دئ هيته شروفه کرن. گرنگيا وي دقئ چه ندى دا به کو ده رگهه سياسي و بتاييه ت نابورى يئ ئيراني ل سهر وه لاتين کو پتر ژ دهه به يکئ گه مارويا نابورى ل سهر ئيراني سه پانديبو دئ هيته فه کرن. فه کرنا فان ده رگههان پيڤهه سياسي و نابورى يئ ئيراني بوو بازاري نازادئ جيهاني دئ بهر ده گه شه سندنئ بهت و باندورا سياسي يا خورت، وهک دهوله ته کا زله پزا روژه لاتا نافين، ل سهر وه لاتين هه فسور و جيهاني دروست کهت. ناريشا فه کوليني دقئ پرسبارئ دا به، نايه نه رگههفتنه دئ بيته نه رگههري دوماهيك هاتنا قوناغا پرسويسا پهراويزخستنئ ل سهر ئيراني و ده رگهه سياسي و نابورى يئ ئيراني ژبوو پشتنگيريا شيعين روژه لاتا نافين دئ بهر فرهرت بيت کو ئيران شيعه يان پالبدته دهسته لاتداريئ بگرنه دهست؟ هه ژئ گوتني به بيژين نه رگهه کولينه پشتبه ستنئ ل سهر ريبارا شروفه کاري دکهت.

په يقين سه ره کي: بهرنامي نافوکی، پيڤنج کو ئيک، شيعه گه رايب، هه يمه نا ئيراني.

1. پيڤشه کي

ئيراني جودا کر، عوسمانيان زور ده فه رين ل ژير کونترول ئيراني داگير کرن و... هند. ل پشتي ريکهفتنا بهرنامي نافوکی پيڤنج کو ئيک دگه ئيراني ده پته پيشبيني کرن کو کومارا ئيسلامي يا ئيراني ستراتيجه ته کا "هيرش" کرنئ ل زور ده فه رين روژه لاتا نافين په يره و بکهت. هيرش کرن ب راما نا دامه زاندا نه پيژين چه کدارين تاييهت، وهک له شکهري رزگاريا شيعي، و ريکخستنا مليشيا بين شيعي ل ژير بهر به يکئ په کگرتي بناقئ، حه شدا شه عبی، و بريکا فان هيژان ئيران هه ول ددهت شيعه يان پالبدته بهر ده سه ره لاداني بچن (شيعين سعودي، کويت، ئيمارات، يمن و هه مي وه لاتين روژه لاتا نافين). سه ره لادانا که مينين شيعي د روژه لاتا نافين دا ئيک ژ گرنگ ترين بهرنامي سياسي ستراتيجه ته کومارا ئيسلامي يا ئيراني به کو ئيران ب هه مي ناوه به يکئ دئ پشتنگيريا قئ "بزا فا سه ره لادانا جفا کي" يا شيعه گه رايب کهت ژبوو وهرگرتنا دهسته لاتداريئي. د دوو سه رده مين جودا ئيراني پيڤهه هيرش برن يان پشتنگيري کرن و به لاف کرنا شيعه گه رايب دکر: ئيک، سالا 1501 ده ما شاه اسماعيل ئيمپراتوري سه فه وي دامه زاندي و مه زه به يئ شيعي دوا زده ئيمام کره ئايني فه رمي يئ دهوله تي. دوو، پشتي 1979 ده ما روح الله مصطفي خومه يني (1902-1989) سيسته مي کومارا ئيسلامي ل سهر بنه مابي مه زه به يئ شيعي دوا زده ئيمام راگه هاندي.

جيبوپولتيکا نافه ندا هه ريما روژه لاتا نافين چ جار ان وهک نه رگهه جار نه بوويه مژار بوو فه کوله ران، مللانا دهوله تين ده فه ري و نيغه وهله تي، گورانکاريين ديموگرافي، سياسي، نابوري، جفا کي و... هند. ب شيوه کي گشتي روژه لاتا نافين ل سهر دوو جه مسهران يا

ژبه نه رگههري گومانا دروست کرنا چه کئ نافوکی، زور دهوله تين نه وروپا ل ژير سه رکيشا نه ميکا گه مارويا نابورى ل سهر ئيراني سه پانديبو. نه رگهه مارويا نابورى بدوماهيك هات ده ما ريکهفتنه دنافه را ئيران و وه لاتين پيڤنج کو ئيک هاته جيبه جي کرن. نه رگهه ريکهفتنه بناقئ ريکهفتنا (Joint Comprehensive Plan of Action, JCPOA) پلانا بهر فرها کريارا هه قيشک، هاتيه بناق کرن و دقئ فه کوليني دا بناقئ (JCPOA) دئ هيته ئيمازه پئ کرن. هه ژئ گوتني بهر دهوله تين پيڤنج کو ئيک (نه ميکا، روسيا، سين، فه رهنسا، بریتانيا و + ئالمانيا) و هه روه سا ل ژير جافديريا بهر پرسا سياسي ده رفه يا ئيکه تيا نه وروپا ل ريکهفتي 14 تيرمه ها 2015 ل فييه نا دگه ئيراني ريکهفتن. دقئ مژاري دا باندورا سياسي يا ريکهفتنا (JCPOA) ل سهر ئيراني دئ هيته شروفه کرن، ئانکو پشتي قئ ريکهفتني پيڤهه سياسي يئ ئيراني دئ چه ند به پز بيت کو بشيت ب ناوايه که بهر فرهرت پشتنگيريا شيعين روژه لاتا نافين بکهت کو بهر ده سه ره لادانه کا جه ماوه ري بچن ل هه مبه ر دهوله تين سونيئ دهسته لاتدار؟

هيرش و بهر ه فاني (offensive & defensive) دوو زارا فين گرنگين سيسته مي سه ربا زي به کو هه هيرزه ک پئويسته به ره ه فيا بنه مايين فان دوو خه لوسه تان بکهت. ئيران د ميژوويا نيژيک دووسه د ساليا خودا بهر بناقه ب "به ره فاني" کرنا سنورين خو: روسان باکور و ده ريا خه زهر ل ئيراني جودا کر، بریتانيا هه راتا نه فغانستاني ل

و ئەو چەندە ژێ بوویە ئەگەرێ گرنکی دانا دەوله‌تین هەریمی و نێفده‌وله‌تی کول هه‌مبەر قی دەوله‌تی راوه‌ستن.²

هه‌رچه‌نده کومارا ئیسلامی یا ئێرانی تا ئاوه‌راستا 2015 ب ئاوه‌یه‌ک چالاک هێزا سه‌ربازی و که‌لوپه‌لێن سه‌ربازی بوو پشتگه‌ریی شاندینه هه‌ریمین شیعه‌یان ل روژه‌لاتا ئافین، لێ چ گورانکاریین بته‌ره‌تی لگور چه‌زین رایه‌دارین رێقه‌به‌رین ئاینی یێن ئێرانی دروست نه‌بووینه. به‌لکو ئێران زورتر زه‌ره‌مه‌ند بوویه: ل سوویه مادی و مه‌عنه‌وی پاشه‌کشه کریه، پاشه‌کشه‌یا پاپورا شه‌رکه‌را ئێرانی ل یه‌مه‌نی پشته‌ی سعودی، مسر و ئەمیکا پاپورین خو شاندن. لێ پشته‌ی رێکه‌فتنا (JCPOA) زه‌مینا ته‌فگه‌را ئازادی یا ئابوری و سیاسی بوو ئێرانی دێ ده‌سته‌به‌ر بیت. هه‌روه‌ک سندوقا نێفده‌وله‌تی یا پاره‌ دوویات دکه‌ت، به‌ره‌مه‌ین ئابوری یێن ئافخویی و ده‌ره‌کی ل نیفا ئیککی یا سالا 2016 ب ئاوه‌یه‌ک هه‌ره‌ باش به‌رز بوویه و ئەه‌ ژ ئه‌نجامی راکرنا گه‌مارویا ئابوری یه.³ سه‌روس ئەمیر موکری و حمید بیگلهری، فه‌کوله‌رین ئابوری، ئابوری ئێرانی بقی شیوازی ده‌له‌سه‌نگینین، ئێران ئیک ژ وه‌لاتین هه‌ره‌ گرنکین به‌ره‌م هێنه‌رین سه‌رچاوین ئابوری یه: بو په‌ترولی یا چواری یه د دونیایی دا و بو غازلی یا دوویی یه، 50٪ ژ به‌ره‌مه‌ین ئابوری ژ کارین ده‌ستی پیکه‌هیت، 41٪ ژ به‌ره‌مه‌ین ئابوری بریکه‌ پێشه‌سازی پیکه‌هیت و 9٪ به‌ره‌مان بریکه‌ سه‌رچاوین کشت و کالی. هه‌روه‌سا دوپات دکه‌ن، سه‌رچاوین مروفی هاریکاره ژبوو زه‌نگین کرنا ئابوری ئێرانی: نفوسی ئێرانی 80 ملیونه کو 64٪ ل ژێر 35 سالینه و 73٪ باژارینه.⁴

هه‌لبه‌ت ئابوره‌ک به‌یز مه‌رجه و هاریکاره ژبوو پێشقه‌چونا پروسیسا سیاسی و هه‌روه‌سا ژبوو ده‌ستکه‌فتین سیاسی. خورت بوونا ئابوری ئێرانی هه‌قه‌به‌نده دگه‌ل راکرنا گه‌مارویا ئابوری و به‌یز بوونا پیکه‌هیت سیاسی یی ئێرانی ژێ گه‌ردایی ب به‌رز بوونا رێزا به‌ره‌مه‌ین ئابوری یه. سه‌به‌اره‌ت ب رێکه‌فتنا (JCPOA) و راکرنا گه‌مارویا ئابوری، رێبه‌ری کومارا ئیسلامی یا ئێرانی، علی خامنه‌یی، دوپات دکه‌ت، "ئه‌وا بوو ئێرانی زور گرنکه‌ ئایدیولوجی، جوگرافیا سیاسی و سه‌ربازی یه"،⁵ ئانکو به‌یز بوونا پیکه‌هیت سیاسی یی ئێرانی. ئێران د داهاو دا پرۆژه‌کی نوو دخوازیته بجه‌ربینیت ئه‌وژی "سه‌ره‌لدانا بزاقین جه‌ماوه‌ری یێن شیعه‌یان" ل دژی ده‌سته‌لاتدارین سونی یێن عه‌ره‌ب د روژه‌لاتا ئافین دا. ئەو کاری کو خومه‌ینی بریکه‌ هێزا جه‌ماوه‌ری ل سالا 1979 کری و ل سه‌ر بناغی قی کومارا ئیسلامی ئافا کری، هه‌مان ئەه‌ رێقه‌به‌رین شیعه‌یان قی کاری دخوازان ل ده‌قه‌رین شیعه‌یان جیه‌جی بکهن. ناسناما سه‌ره‌لدانا ئاینی کو ژ چوار فه‌قه‌ران پیکه‌هیت (فارس، ئیسلامی، شیعی و سه‌ره‌لدان بوو شیعه‌گه‌رای) د سیسته‌می سیاسی یی ده‌وله‌ت و حکومه‌تا ئێرانی هاتیه‌ چه‌سپاند.⁶

دابه‌شبووی: جه‌مه‌ری شیعه‌یان ب سه‌رکیشیا ئێرانی و جومه‌ری سونیان ب سه‌رکیشیا تورکیا، سعودی و مسر. ناکوکین ئاینی دناقه‌را شیعه و سونیان بابه‌ته‌کی زور گرنکی مێژوویی و یا پاشه‌روژا جیوپولیتیکا هه‌ریمه‌ روژه‌لاتا ئافین نه‌. تیکه‌هێ سیاسی و جفاکی یا ناسناما ململانا ئاینی، بتایه‌ت شیعه و سونه، دێ داهاوئا جیوپولیتیکا ئاوه‌ندا هه‌ریمه‌ روژه‌لاتا ئافین به‌ره‌ف گورانکارییت بته‌ره‌تی به‌ت. ده‌یه‌ت پێشبین کرن کو ئێران سه‌ره‌کی مه‌زنی قی ململانی به‌ریکه‌فیت و به‌ره‌فه‌یه‌ک پلاندار ده‌یه‌ت کرن ژبوو شه‌ره‌کی مه‌زن بوو مافیته‌ که‌مینت ئاینی، مینا که‌مینت شیعه ل روژه‌لاتا ئافین. ئێران سه‌رکیشا به‌لا‌ف کرنا ئایدیولوجیا شیعه‌گه‌رایه‌ دکه‌ت و بوو قی چه‌ندی به‌ره‌فه‌ شه‌ره‌ک خوناوی بئافه‌رینیت. بوو قی چه‌ندی ژێ، رێقه‌به‌رین ئێرانی پشته‌ی رێکه‌فتنا (JCPOA) گه‌شبینیه‌کا سیاسی ده‌سته‌ ئیناينه‌ کو پیکه‌هیت پشته‌گه‌ریا شیعه‌یان د روژه‌لاتا ئافین دا به‌رفه‌تر بکهن. د قی فه‌کولینی دا گرنکی و تاییه‌ت مه‌ندیا رێکه‌فتنا (JCPOA) دگه‌ل ئێرانی ل سه‌ر سیاسه‌تا ئێرانی دێ هیته‌ ئازاندن.

بیردوینا قی فه‌کولینی ل سه‌ر رێبازا شروقه‌کاری یه و ل سه‌ر بته‌مای شروقه‌ کرنا کومه‌کا به‌رسقین پرسیاران دێ هیته‌ خه‌ملاندن، لێ شروقه‌ کرنا به‌رسیفا قی پرسی ل هه‌میا گرنکتره: ئایه ئەه‌ رێکه‌فتنه دێ بیته ئەگه‌ری دوماهیک هاتنا قوناغا پروسیسا په‌راویزخستنی ل سه‌ر ئێرانی و ده‌ره‌گه‌هی سیاسی و ئابوری یی ئێرانی ژبوو پشتگه‌ریا شیعین روژه‌لاتا ئافین دێ به‌رفه‌تر بیت کو ئێران شیعه‌یان پالده‌ت ده‌سته‌لاتداریی بگرنه ده‌سته؟ ئەه‌ فه‌کولینه ل سه‌ر سی لقان هاتیه دابه‌ش کرن: 1. باندورا رێکه‌فتنی ل سه‌ر سیاسه‌تا ئێرانی. 2. هه‌لوسته‌ی جفا‌تا هه‌فکاری ده‌وله‌تین عه‌ره‌بین که‌ندا‌قی ژ رێکه‌فتنی. 3. کاریگه‌رین رێکه‌فتنی: 1.3. په‌یدا بوونا له‌شکه‌ری رزگاریا شیعی و په‌یدا بوونا هیلالا شیعی.

2. باندورا رێکه‌فتنی ل سه‌ر سیاسه‌تا ئێرانی:

سروشتی جفاکی و سیاسی یی مروفی ل ئافخویی عیراقی ل ژێر باندورا ئێرانی یه. به‌غدا، دیمه‌شق، به‌یروت و سه‌نعا سه‌نته‌رین سیاسی و ئەوله‌کاریا گرنگن بوو ئێرانی کو نه‌بتنی باندورا خو ل سه‌ر روژئافایی جیهانا ئیسلامی به‌یزتر بکه‌ت به‌لکو دنا‌فان سه‌نته‌ران دا مه‌زه‌به‌ی شیعه‌گه‌رایه‌ به‌لا‌ف بکه‌ت.¹ بتایه‌ت گورانکاریین عیراقا پشته‌ی 2003، لگور دیتنا مه‌دی جاودانی مقدم، ماموستایی پشکا زانستین سیاسی ل زانکویا ئازاد ل ئێرانی، بو ئەگه‌ری به‌رفه‌ه‌بوونا پیکه‌هیت سیاسی یی شیعه‌یان و گه‌شه‌سهندنا ناسناما شیعه‌یان د روژه‌لاتا ئافین دا. جاودانی مقدم دوپات دکه‌ت، ده‌ما کومارا ئیسلامی یا شیعه‌یان ل ئێرانی ل پشته‌ی 1979 هاته ئافاکن، ده‌وله‌تا عیراقی یا پشته‌ی 2003 دێ بیته ده‌وله‌تا دوویی یا شیعه‌یان

نیفده‌وله‌تی، سعودی ل سالا 2014 پتر ژ 80 ملیار دولار بوو کاروبارین سه‌ریازی مه‌زاختینه¹¹ و ئیرانی، بدیتنا راپورته‌کا کونگریسی ئه‌مریکا، نئزیک 15 ملیار دولار مه‌زاختینه.¹² لی پشتی ریکه‌فتنا (JCPOA) هه‌فرکی یا سعودی و ئیرانی دی به‌رزتر بیت، چونکه ئیران پاره‌کی زور دی له‌برده‌ست هه‌بیت بوو پشتگیری و پالدا نا هیزا جه‌ماوه‌ریا شیعیه‌یان ل روژه‌لاتا ناخین. بقی ئاوی، ئیران د پروژی پینج سالی یین بهین ملیارا دولاران بوو پشتگیریا شیعین روژه‌لاتا ناخین به‌زخیت و پیگه‌هی وان بوو سه‌ره‌لدانه‌کا جه‌ماوه‌ری به‌ره‌ف قوناغه‌کا نوتر و به‌یزتر بیه‌ت.¹³

باشترین نمونی فه‌بوونا ده‌رگه‌هی سیاسی و ئابوری یی ئیرانی ل سه‌ر ئاستی نیفده‌وله‌تی ده‌ستپیکرنا باله‌فرین نه‌فه‌ره‌لگری زورینا وه‌لاتین ئیکه‌تیا ئه‌وروپا بو ئیرانی نه. دوو ده‌وله‌تین زله‌یزین ئه‌وروپا ده‌ستپیشخه‌ر بووینه ژبوو پیشفه‌برنا په‌یوه‌ندیین ئابوری. ل گور راپورته‌کا BBC، باله‌فرین نه‌فه‌ره‌لگری بریتانی (British Airways) ل ریکه‌فتی 1 ئه‌یلول 2016 گه‌شتا خو ل له‌نده‌ن بوو ته‌هران ده‌ستپیکر کو ل 2012 ئه‌ف گه‌شته‌هاتبوونه راوه‌ستاندن. د هه‌مان ده‌مدا باله‌فرین نه‌فه‌ره‌لگری فه‌ره‌نسی (Air France) ژی پشتی هه‌شت سالان گه‌مارویا گه‌شتیاری ل سه‌ر ئیرانی راکر و پشتی ریکه‌فتنا (JCPOA) جاره‌کا دی ده‌ست ب گه‌شتان کره‌نه‌فه.¹⁴

لگور راپورتا لیژنا کاروبارین ده‌ره‌فه یا په‌رله‌مانی ئه‌وروپا، تیکه‌لیین ئیکه‌تیا ئه‌وروپا و ئیرانی پشتی ریکه‌فتنا (JCPOA) دی به‌ره‌ف قوناغه‌کا باش یا گه‌شه‌سه‌ندننا سیاسی و ئابوری فه‌جیت و هه‌ردوو گه‌لین ئیکه‌تیا ئه‌وروپا و ئیرانی دی مفا ژفی ریکه‌فتنی وه‌رگرن. ئه‌ف راپورتا په‌رله‌مانی ئه‌وروپا دوویات دکه‌ت، سالانه ریژا 8٪ ئال و گورین ئابوری دناقه‌را ئیکه‌تیا ئه‌وروپا و ئیرانی زیده‌ بیت و باوه‌ریه‌کا به‌یزا گه‌شه‌سه‌ندننه‌کا ئابوری دناقه‌را هه‌ردوو لایه‌ناندا دی دروست بیت.¹⁵ راسته به‌یز بوونا تیکه‌لیین ئابوری ده‌ره‌فه‌تا پیگه‌هی سیاسی فان هه‌ردوو ئه‌کته‌ران به‌یزتر دکه‌ت، لی هه‌ر ل ده‌ستپیکا فی ریکه‌فتنی په‌رله‌مانی ئه‌وروپا گومان بوونا خو دیار کربوول سه‌ر به‌یز بوونا پیگه‌هی سه‌ریازی یی ئیرانی ل ده‌قه‌ری. ئیک ژ خالین گرنگین دوودی یان پاشه‌کشه‌یا راپورتا لیژنا کاروبارین ده‌ره‌فه‌یا په‌رله‌مانی ئه‌وروپا ل سه‌ر فی ریکه‌فتنی دوویات دکه‌ت، ئاستی پیگه‌هی سه‌ریازی ل ده‌قه‌را روژه‌لاتا ناخین دی به‌رز بیت و دی بیته‌ئه‌گه‌ری نه‌سه‌قامگیریا سیاسی.¹⁶ ژبه‌ر فی ئه‌گه‌ری، به‌رز بوونا پیگه‌هی سه‌ریازی یی ئیرانی، بتاییه‌ت ده‌وله‌تین عه‌ره‌بین سونی یین که‌ندافا فارسی مه‌ترسیا خو ل هه‌مبه‌ر ریکه‌فتنا (JCPOA) نیشان دایه و دوویات کرینه‌کو ئیران دی زورتر پشتگیریا بزافین شیعیه‌یان د روژه‌لاتا ناخین دا که‌ت، ل خواری ئه‌ف بابه‌ته‌ پتر دی هیته‌ شروقه‌ کرن.

شاره‌زاین ئیرانی ژبوو دروست کرنا هیزا سه‌ریازی، پاراستن و به‌لا ف کرنا ده‌ستکه‌فتین سه‌ره‌لدانی، ب سی جوران هه‌ول داینه: ئیک، ئه‌رتیشا نیزامی (ارتش یان سپاه پاسداران)، دوو، ئه‌رتیشا قودس و سی، به‌سیجی یان که‌سین خوبه‌خش. بریکا هه‌ردوو خالین دوماهیکی ئیران هیزا مروفی و که‌لوپه‌لین سه‌ریازی بوو شیعین روژه‌لاتا ناخین دشینیت. ئه‌رتیشا قودس ل ده‌ره‌فی سنورین ئیرانی ده‌وره‌کی گرنگ دگیری، ئانکو په‌روه‌ده‌کرن و سه‌رکیشا گروپین جودا دوازی له‌شکه‌ری دا. خامنه‌یی راسته‌وخو ریقه‌به‌ریا ئه‌رتیشا قودسی دکه‌ت و ژنرال قاسم سلیمانی⁷ فه‌رمانین خامنه‌یی دناف هیزا قودسی دا جیبه‌جی دکه‌ت. قاسم سلیمانی که‌سه‌کی چالاکه ل ده‌قه‌ریین شیعیه‌یان ل روژه‌لاتا ناخین و بوو پاراستنا شیعیه‌یان ل هه‌ر ده‌قه‌ره‌کی هیزین تاییه‌ت دامه‌زراندینه، مینا هه‌شدا شه‌عی ل عراقی، هاریکاریا حوسیان ل به‌مه‌نی، ده‌هان کومانو ل قه‌یرانا سوریه پشتگیریا حکومه‌تا به‌شار ئه‌سه‌د دکه‌ن و... هتد.⁸

پشتگیری و پالدا نا بوو سه‌ره‌لدانی و دروست کرنا هیزین شیعیه‌یان ل روژه‌لاتا ناخین، بتاییه‌ت ل سعودی، پیوستی ب بودجه‌کا مه‌زنه، له‌وما ریکه‌فتنا (JCPOA) دی خه‌زینا ده‌وله‌تی و به‌نکین ئیرانی زه‌نگین که‌ت و ئه‌وا خامنه‌یی گوتی، ئایدیولوجی و هیزا سه‌ریازی، پشتی ریکه‌فتنی گرنگه‌گرنگی و باندورا فی ریکه‌فتنی د پاشه‌روژا سیاسی و ئابوری یا ئیرانی د روژناما تایم دا (Time) ب چه‌ند خالین جودا هاتیه‌خه‌ملاندن: ئیک، بایکوتا ئابوری خه‌ساره‌ته‌کا مه‌زن ل ئیرانی دا: 40٪ هه‌لاوسانا مالی جیبوو، ریژا بیکاری ل 10٪ ده‌رباز کربوو و...، لی پشتی ریکه‌فتنی ئه‌ف بایکوته دی رابیت و به‌ره‌مه‌ین نافخویی بریژه‌کا به‌رجا ف دی به‌رز بیت. گرنگی لادانا بایکوتی دی ئیرانی به‌شداری بازارا ئازادا ئابوری و سیاسی یا جیهانی که‌ت، بتاییه‌ت د بوازی قروتنا په‌ترول و غازی. ئانکو پشتی دانانا بایکوتا ئابوری یا ئه‌مریکا و ئیکه‌تیا ئه‌وروپا ل سه‌ر روسیا ئیران دی دشیان دا هه‌بیت وی بوشاتیا غازی و په‌ترولی بوو ئه‌وروپا به‌ره‌م بینیت. دوو، ژبه‌ر بایکوت و قه‌یرانا ئابوری ل 2009 تا 2013 پتر ژ 300 هزار ئیرانی کوچبه‌ر بووینه. هه‌لبه‌ت بریژا 25٪ ده‌رجوین زانکویان دناف فان کوچبه‌ران دا کو وه‌ک سه‌رمایی ده‌وله‌تی نئزیک 50 ملیار دولار سالانه زه‌ره ب ده‌وله‌تی دکه‌فت.⁹

ئه‌ف روژنامه دوویات دکه‌ت، پشتی ریکه‌فتنی و راکرنا بایکوتی کوچبه‌ری دی لاواز بیت و ده‌ره‌فت و سه‌قامگیری بوو خونده‌واران دی دروست بیت. سی، وه‌لاتین که‌ندافی، بتاییه‌ت سعودی و اسرائیل ژی، ب مه‌ترسی هه‌لووستی خو ل هه‌مبه‌ر ریکه‌فتنا پینج کو ئیک دیار دکه‌ن، چونکه وه‌سا دبیین کو پر بوونا خه‌زینا حکومه‌تا ئیرانی ب رامانا ئافراندنا گرقتین سیاسی به‌بو ده‌وله‌تین هه‌قسنورئ ئیرانی. ئیران و سعودی بریکا سوریه، عراقی و به‌مه‌نی شه‌ری هه‌فدو دکه‌ن.¹⁰ ل گور فه‌کولینه‌کا ئه‌نستیتویا سویدی بوو ئاشتی یا

3. هه لويستى جقاتا هه فكاريا دهوله تين عه ره بپن كه نداقى ژ ريكه فتنى:

زور دهوله تين روژه لاتا نافين و بتاييهت جقاتا هه فكاريا دهوله تين عه ره بپن كه نداقى (مجلس التعاون لدول الخليج) يان جقاتا هه فكاريا كه نداقى مه ترسيا سياسى ل هه مبه ر قى ريكه فتننا (JCPOA) نيشان دايه. ئەف جقاته ب شهش دهوله تان پيکهاتيه: سعودى، کویت، بهرین، قهتەر، ئيمارات و عمان. ب شيوه کى گشتى، ميژوويا په يوه نديا دناقه ر ئيران و دهوله تين كه نداقا فارسى ب ميژوويه كه هه فركى و مملانى ل سهر هه ريمان هاتيه ب ناس كرن: ل سالين 1970، هم شاهى ئيرانى و هه روه سا كومارا ئيسلامى يا ئيرانى بهرین، بريژا نيژيك 70٪¹⁷ شيعان بخو دگريت، و سى گرافين كه نداقى (ئه بوموسا، تونى مهن و يى بچوك) وهك به شهك ژ خاكا ئيرانى ل قه له م دايه.¹⁸ بتاييهت پشتى 1979 ژناچونا ريژما شاهى و سيستمى ئيرانى بو كومارا ئيسلامى ل سهر بنه مايى شيعه دوازه ئيمام په يوه نديا ئيران و وهلاتين كه نداقا فارسى ئالوزتر ليها، ئانكو كيشين ئاينى و مه زه بهى، شيعه و سونى، بو بابه ته كى هه فركى و مملانى.¹⁹

سعودى ل 2011 پروژه ك پيشكيشى جقاتا هه فكاريا دهوله تين عه ره بپن كه نداقى كر كو بريكا خورتكرن و هه فكاريا ئابورى، سياسى و سه ربازي دناقه ر ئه ندا مين قى جقاتى دى بيته ئه گه رى به ربه ستهك ل هه مبه ر بالاده ستيا ئيرانى ل ده قه رى.²⁰ گرنگيا قى پروژى بو ئه ندا مين قى جقاتى دووباره سه ره لدا و بو بابه ته كى گرنگى ئازراندنى دهما ريكه فتننا (JCPOA) هاته واژو كرن. هه له بهت هندهك وهلاتين كه نداقا فارسى مفاين ئابورى ژ راكرنا گه مارويا ئابورى ل سهر ئيرانى كرىه، گوهرينا به ره مين ئابورى و بين هيژا كارى مروفى تاييمه نديا خوديتيه. لى مه ترسيا وهلاتين كه نداقا فارسى سه ره لدا شيعه يان په كو ب هاريكاريا ئيرانى دهين ريكخستن. شه رى نافخويى يه مهنى نمونى قى چه ندئ يه: ئيران پشتگيرى بزاقا حوسيين شيعه يان دكهت و سعودى هاريكاريا حكومه تا سونيا يه مهنى دكهت و ل سوريه ژى حكومه تا ئيرانى پشتگيرى رژىما به شار ئه سد دكهت و سعودى هاريكاريا لايه نين دژبه رين حكومه تا به شار ئه سد دكهت، ئانكو ئيران و سعودى شه رى ب وه كالهت (proxy war) د سوريه و يه مهنى دا دكهن.²¹

سعودى و دهوله تين هه فسورين ئيرانى بين كه نداقا فارسى پيشبيني دكهن كو بالاده ستيا ئيرانى پشتى ريكه فتننا (JCPOA) ل ده قه رى ب ديدهك بهيژ پيگه هى سياسى يى ئيرانى دى بهر زكهت و هه فسه نگيا سياسى دى د بهر زه وه نديا ئيرانى دا بدوماهيك هيت. ل سهر په يوه نديا تيکه ليپن جيهانا ئيران و عه ره بان و بتاييهت په يوه نديين ئيران-سعودى، Payam Mohseni، ماموستايى زانکویا

Harvard، جهختى ل سهر باندىر سياسى يا قى ريكه فتننا (JCPOA) دكهت و دوويات دكهت كو پشتى قى ريكه فتننى گرژى و ئالوزيا سياسى دناقه ر ئيران و دهوله تين هه فكارين كه نداقا فارسى دى بهر ه قوناغه كا نويآ سياسى پيشكشك فيت و مملانا هه ريمى ل بهرین، عراق، لوبنان، سوريه و بتاييهت دناقه ر دوو دهوله تين بهيژ (سعودى و ئيران) دى باندىر نه رهنى ل سهر جيپوپوليتيك و ئه وله كاريا ده قه ر روژه لاتا نافين دروست كهت.²²

هه رچه نده Barack Obama، سه روکى ئه مريكا (2017-2009)، هه لويستى خول ل سهر قى ريكه فتننى دوا رى په يوه نديين دناقه ر ئيران و وهلاتين هه فكاريا كه نداقى ديار كر، "دانوستاندنا سياسى" دناقه ر ئيران و دهوله تين عه ره بى گرنگيا خو هه يه و ريکين ديپلوماسى بوو چاره سه ريا ناکوکیيان باشترين بژارده يه،²³ لى Payam Mohseni گه شين نينه ل سهر بووچونا ئوبامای. Payam Mohseni دوويات دكهت، ئەف ريكه فتنه ده ليفهك گرنگه بو ئيرانى كو نه بتنى ب ئاوايهك فه رمى ئيران به شداريا پروسيسا داريشتنا نه خشى روژه لاتا نافين دا بكهت به لكو فرسه ندهك ديروكييه بوو ئيرانى كو هيژا خو ريکبختيت و د ئاستهك بلند دا به شدار بيت د مملانا سياسى دا.²⁴

ب بووچونا Hussein Kalout، فه كوله رى خواندين روژه لاتا نافين ل زانکویا Harvard، هه لويستى دهوله تين روژه لاتا نافين ل سهر ريكه فتننا (JCPOA) ب سى هه لويستين ل هه ق جودا هاتينه جودا كرن: دهوله تين لايه نگرى ئيرانى (عراق، سوريه، به شه كى گرنگى پيکهاتا لوبنانى كو شيعه نه و حوسيين يه مهنى كو ئوپوزسيون ل هه مبه ر حكومه تى)، دهوله تين لايه نگرى سعودى، دژى ريكه فتننى نه (دهوله تين كه نداقا فارسى، ئوردن و مه غرب)، و دهوله تين خه تا سيى كو سياسه تا پراگماتيك جيپه جى دكهن، ئانكو دگه ل ريكه فتننى نه (مسر، جه زاير، تونس، ليبيا و سودان).²⁵ دقئ پارقه كرنى دا يا ئاشكه را په دهوله تين كو كه مينين شيعى تيدا ژيان دكهن يان دهوله تين هه قاله بندين سعودى نه رازى بوونا خو ديار كرىه ل هه مبه ر قى ريكه فتننى. پشتگيرى شيعى ل وهلاتين كه نداقا فارسى، زورينا پيکهاتا بحرينى شيعى نه لى كه مينين سونى دهسته لاتدارن، پرسه كا گرنگا سياسى يه كو سعودى ب هه قاله بندين خوقه وهك ئاريشه كا ستراتيجى ل سهر ئاسايشا نه ته وه يى هه ژمار دكهن. پشتى ريكه فتننا (JCPOA) ده رقهت بوو ئيرانى يا دهسته بهر بووى نه بتنى پيگه هى سياسى بهيژ بكهت، به لكو ب ئاوايهك ريکخستى و پلاندانه ر پشتگيرى شيعه يان د روژه لاتا نافين دا بكهت. نمونى هه ره زيندو داموزراندنا "لشكه رى رژگارى شيعى" و دروست كرنا "هيلالا شيعى" يه كول خوارى ئەف هه ردوو بابه ته جودا دى هيژه شروقه كرن.

4. کاریگه‌ری زانکویا فتنی:

1.4. په‌یدا بوونا له‌شکه‌ری زنگاریا شیعی:

مه‌زنه فه‌ماندی له‌شکه‌ری یی ئیرانی ل سوریه، ژنرال محمد علی فلکی، راگه‌هاند کو ل ژیر سه‌په‌ره‌شتیا ئه‌رتیشا نيزامی یا کومارا ئیسلامی یا ئیرانی له‌شکه‌ره‌کی تایبهت بوو پاراستن و زنگار کرنا شیعه‌یان ل ژیر ناڤی "له‌شکه‌ری زنگاریا شیعی" هاته دامه‌زراندن. ناڤیری ئیماژه بقی چه‌ندی ژیر کر کو ئه‌ڤ له‌شکه‌ره دی ل ژیر فه‌رمانا سه‌له‌شکه‌ر قاسم سلیمانی بیت و دی بیته به‌دیلی هه‌می ئه‌و هیزین ب ناڤین جوراوجور ل ژیر فه‌رمانا ئه‌رتیشا نيزامی یا کومارا ئیسلامی یا ئیرانی چالاکن ل عراقی، سوریه و یه‌مه‌نی.²⁶ هه‌لبه‌ت دامه‌زراندنا فی جوری له‌شکه‌ری دی کارتیکر نه‌کرنا هه‌ر هنی ل سه‌ر جیوپولیتیکا ده‌قه‌ریین روژه‌لاتا ناڤین دروست که‌ت، بتایبهت وه‌لاتین که‌نداڤا فارسی دی کاردانه‌ڤا خو هه‌بن. دامه‌زراندنا فی له‌شکه‌ری ببوو باه‌ته‌کی گرنگی روزانه یین ده‌زگه‌هین راگه‌هاندنا وه‌لاتین که‌نداڤا فارسی و بشیوه‌کی گشتی نه‌بنتی وه‌ک مه‌ترسیه‌ک ل سه‌ر ئاسایشا نه‌ته‌وه‌یی یا وه‌لاتین خو هه‌ژمار دکه‌ن، به‌لکو وه‌ک ئامرازه‌ک ژبوو ئازراندنا شه‌ر و ناوکوبان دناڤه‌را پیکهاتین جوراوجور و تیکدانان سه‌قامگیریا سیاسی په‌سه‌ند دکه‌ن.²⁷

Joseph Samuel Nye، ماموستایه‌کی بناڤاگی جیهانی د زانستین سیاسی دا، دوویات دکه‌ت، ئیک ژ فاکته‌ریین گرنگی یین ده‌سته‌به‌ر کرنا "هیزی" هه‌بوونا له‌شکه‌ره‌کی ب دسپلین و چه‌کی هه‌ڤه‌رخه.²⁸ ئه‌ڤه‌رکه‌ک ره‌کابه‌ریه‌کا تووند دناڤه‌را ده‌وله‌تین روژه‌لاتا ناڤین هه‌یه ژبوو ده‌ستڤه ئینانا ئالافین سه‌ریازی، چونکه هه‌بوونا له‌شکه‌ره‌کی پرچه‌ک دی بیته به‌هیز بوونا پیگه‌هی سیاسی. پشتی ریکه‌فتنا (JCPOA) نه‌بنتی ب ئاوایه‌ک به‌رفره پیگه‌هی ئالافین سه‌ریازی یین ئیرانی دی گه‌شه پیه‌ته‌دان، به‌لکو دی بیته زه‌مینه خوشکه‌ری ریکه‌فتنن سه‌ریازی یین ئیرانی دگه‌ل زور وه‌لاتین هه‌ریمی و نیڤده‌وله‌تی. روسیا ئیک ژوان ده‌وله‌تا یه‌ کو فی ریکه‌فتنی دگه‌ل ئیرانی ب ده‌رفه‌ت د بینیت ژبوو به‌هیز کرن و به‌رفره کرنا په‌یوه‌ندیان، بتایبهت یین سه‌ریازی. هه‌رچه‌نده میژویا فروتتا که‌ل و په‌لین سه‌ریازی یین روسی بو ئیرانی زفریته‌ڤه بو شه‌ری هه‌شت سالی یی ئیران و عراقی، لی پشتی ریکه‌فتنا (JCPOA) و رابوونا گه‌مارویا ئابوری ل سه‌ر ئیرانی ده‌رفه‌تین فه‌رمی بو ئیران و روسیا ده‌سته‌به‌ر بوون ژبوو واژو کرنا چه‌ندین ریکه‌فتنان، ل هه‌میا گرنگتر ریکه‌فتنا سه‌ریازی.²⁹

ل ده‌ستپیکا 2015، به‌ری کو ریکه‌فتنا (JCPOA) واژو ببیت، وه‌زیری پاراستنا روسیا، Sergei Shoigu، پشتی پاژه سالان، سه‌ره‌دانا ئیرانی کر و ریکه‌فت دگه‌ل ئیرانی کو نه‌بنتی ئالافین سه‌ریازی راده‌ستی حکومه‌تا ئیرانی بکه‌ن به‌لکو هیزین سه‌ریازی یین

ئیرانی ژیر په‌روه‌رده بکه‌ن.³⁰ لیدیڤ فی سه‌ره‌دانی، ل ده‌ستپیکا 2016، وه‌زیری پاراستنا ئیرانی، حسین دهقان، سه‌ره‌دانا روسیا کر و ل سه‌ر زور باه‌تین راده‌ست کرنا ئالافین سه‌ریازی بوو حکومه‌تا ئیرانی ریکه‌فتن. Ephraim Kam، فه‌کوله‌ر ل ئه‌نستیتویا ئه‌وله‌کاریا نه‌ته‌وه‌یی ل اسرائیلی، پیشبینی دکه‌ت، ئه‌ڤ سه‌ردانه بوو ئه‌گه‌ر کو روسیا چه‌ندان جورین چه‌کین پیشکه‌فتی راده‌ستی حکومه‌تا ئیرانی بکه‌ت، ل هه‌میا گرنگتر سیسته‌می پاراستنا موشه‌کین S-300.³¹ راسته ئه‌مریکا، اسرائیل و زور وه‌لاتین روژه‌لاتا ناڤین، بتایبهت یین که‌نداڤا فارسی، نه‌رازی بوونا خو دیار کریه ل سه‌ر هه‌فکاریا سه‌ریازی یا دناڤه‌را روسیا و ئیرانی و دزانن باه‌ته‌ی نه‌سه‌قامگیریا سیاسی یا ده‌قه‌ری دی ل ژیر پرسی بیت، لی به‌رژه‌وه‌ندیا ئاسایشا نه‌ته‌وه‌یی یا هه‌ر ده‌وله‌ته‌کی گریڤایی ب هه‌ڤاله‌بندین جوراوجورن دگه‌ل چه‌ندین ده‌وله‌تان کو پیوستی ب پلاتین ستراتژی یین کورت-خاین، نافه‌ند-گیری و دریز-خایه‌نن. له‌شکه‌ری قودس بناڤی راگه‌هاندنا "شه‌ر ل هه‌مبه‌ر تیروری" هه‌ولان دده‌ت زورترین پشتگیریا ئه‌کته‌ریین نیڤده‌وله‌تی بده‌ست بینیت، نمونی هه‌ره‌باش به‌شداری د شه‌ری گروپی تیروریستی یی بناڤی داعش. ئیران و له‌شکه‌ری قودس بریکا شه‌ری داعش نه‌بنتی بزاقان دکه‌ت ره‌وا بوونا یاسایی و سیاسی یا هه‌ریمی و نیڤده‌وله‌تی بده‌ست بینیت به‌لکو هه‌ولان دده‌ت ل ژیر ناڤی پاراستنا شیعه‌یان و مه‌زارگه‌هین وان هه‌بوونا پیگه‌هی سیاسی ل ده‌قه‌ریین روژه‌لاتا ناڤین ئاڤا بکه‌ت.³² پشتی ریکه‌فتنا (JCPOA) ئیران ب هیچه‌تا پاراستنا شیعه‌یان بئاوایه‌ک به‌رفره‌تر به‌شدار بوو د شه‌ری داعش ل عراق و سوریه دا، ئیران زورتر هاته پیش ژبوو دابین کرنا هیزین مروفی و که‌ل و په‌لین سه‌ریازی بوو هه‌ڤاله‌بندین خو د عراق و سوریه دا. مه‌رهما سه‌ره‌کیا ئیرانی نه‌بنتی پاراستنا شیعه‌یان یه‌ به‌لکو ل هه‌میا گرنگتر به‌هیزکرنا پیگه‌هی سیاسی یه‌ ل ده‌قه‌را روژه‌لاتا ناڤین،



Source: Public domain 1- نه‌مخشی

ئیران ئیک ژ ده‌وله‌تین زله‌هیزین روژه‌لاتا ناڤین نه‌ کو سه‌رکیشا جیهانا شیعه‌یان دکه‌ت، باشترین نمونی فی چه‌ندی ژیر دروست کرنا له‌شکه‌ری زنگاریا شیعی و هه‌روه‌سا هه‌ول دان ژبوو دروست کرنا هیلالا شیعی یه‌.

2.4. په پیدای بوونا هیلالا شیعی:

هیلال وهک که ری هه یقی ئیماژه ب وان ده قهرین ناغه ندا روژه لاتا ناخین دکه تئوین شیعه زورینه نه یان که مینه کا بهیز شیعه یان بخوڤه دگریت، بتایهت ئیماژه ب هه ریمین ده دوری که نداقا فارسی و هه ریمین دناقه را که نداقا فارسی و روژه لاتا دهریا ناغه راست دکه ت (بنیره نه خشی 1). د دیدگه ها ده وله تین سونین عه رب، ئیک ژ فاکته رین گرنگین نه سه قامگرییا سیاسی د روژه لاتا ناخین دا دروست کرن و بهیز بوونا هیلالا شیعی به (خه تا شیعی ل سعودی، بحرین، یه من، ئیران، عراق، سوریه، لبنان و ب هه ماس ل فلسطین ب دو ماهیک دهیت).³³ د هه مان ده مدا، دروست کرنا هیلالا شیعی بوو ئیرانی دهست که فته ک گرنکه و ئیک ژ پلانیت ستراتیژی یین دریز خایه نا کومار ئیسلامی یا ئیرانی به. هه ولا دروست کرنا هیلالا شیعی زفریته قه بو پاش 2003: 34 ل پاش 2003 حکومت و ده وله تا عراقی ل ژیر باندورا پیکهاتا شیعی زورینه به و ده وله تا ئیرانی باندوره ک مه زن ل سهر عراقی هه به. عراقا پشتی 2003 ئیکه م ده وله تا جیهانا عه ربی به کو شیعی عه رب، وهک پیکهاته کا زورینه، دهسته لاته ک بهیز د دامه زراوین حکومی و ده وله تی دا هه به.³⁵

پشتی ریکه فتنا (JCPOA)، پشتگرییا حکومتا ئیرانی بوو حکومتا به شار ئه سه د ل سوریه به ره قوناغا جیه جی کرنی چویه و پیگه هی سیاسی یی ئیرانی د عراقی دا بهیز تر لیها ت به. چونکه ئیران فی چه ندی دزانی ت کو کلیلا شاندا هاریکاریین سه ربازی، بریکا ئه سمانی و زه مینی، بوو سوریه دی بریکا عراقی بیت. له وما ئیران ب ساناهی دهسته ردارئ عراقی نابیت. Babak Dehghanpisheh، روژنامه فانی Reuters، دوویات دکه ت، ژناقه برنا داعش ل موسل و دروست بوونا هه ژمونی حه شدا شه عبی یا شیعیان ل پاریزگه ها نه یه نا و ده قهرین سونین عه رب نه بتنی دی بناغی هه ولا هیلالا شیعی هیته دروست کرن به لکو دی بیته ئه گه ری بهیز بوون و سه رکه فتنا حکومتا به شار ئه سه د ل سهر نه یارین وی د سوریی دا.³⁶

جاودانی مقدم ئارمانجین دروست کرنا هیلالا شیعی ژلایی ئیرانی ب فی شیوازی خالبه ندی دکه ت: ئیک، ململانا ده قهری کو ئیرانی زورترین باندور د هه ریمیی دا یا هه ی. دوو، دو ماهیک هاتنا دهسته لاتداریا مه لکین سونییان و ده رکه فتنا شیعیان د قوناغا په راویز کرنی دا دی بیته ئه گه ری به رز بوونا ناسناما شیعیان و زه مینه خوشکه ر بوو بهیز کرنا هیلالا شیعی ل ژیر ریکه به ریا ئیرانی.³⁷ پشتی سالین 2000 دوو دهسته لاتداریین توندروه وین سونین هه فسورئ ئیرانی هاتنه هه لوه شاندا کو ئیرانی وهک ئاریشه ک بوو ئاسایشا نه ته وهیی یا ده وله تا شیعه ستانا ئیرانی ل قه له م ددا، ژ لایی روژناقیی ئیرانی حکومتا ناسیونالیزما توندروه و

سونی یا عه ربی ل عراقی ل ژیر سه رکر داریه تیا رژیما به عس یا سه دام حسین ژناق چو و ل به ربیی روژه لات قه حکومتا توندروه و ئایینی یا سونی یا تالیبانی ل ئه فغانستانی ژناق چو.³⁸ ئانکو ژناق چونا فان هه ردوو رژیمین سه سه ختی هه فسورین ئیرانی و خورت بوونا باندورا سیاسی یا حکومتا ئیرانی ل سهر فان هه ردوو ده وله تان، خه ونا ستراتیجیا کومار ئیسلامی یا ئیرانی ب گریدانا شیعی که نداقا فارسی ب دهریا ناغه راست دی بیته راستیه ک. پشتی ریکه فتنا (JCPOA)، دهستی هاریکاریا ئیرانی بوو گروپین چه کداریین شیعی د عراق، سوریه و لبنانی دا دریز تر لیها ت. ب هاریکاریا حکومتا ئیرانی، د عراقی دا حه شدا شه عبی و د لبنانی دا حزب الله³⁹ بهیز دین و دهه مان ده مدا هیزین خو شاندینه سوریه بوو هاریکاریا حکومتا به شار ئه سه د و یه مهنی بوو هاریکاریا حوسییان. ل سهر فی پرسی، Wall Street Journal، زورتر فی بابته تی بقی شیوهیی شروفه دکه ت، پشتی ژناق چونا داعش ترسا دروست کرنا هیلالا شیعی ل ده قه ده وله تین سونین عه رب زیده تر دبیت و دی بیته ئه گه ری هه قالبه ندیه کا سیاسی یا بهیز ده وله تین شیعی کو ل ژیر سه رکر داریه تیا ئیرانی ل تهران دی دهستییکه ت و دی گه هیته به یروت.⁴⁰

بیگومان دروست بوونا هیلالا شیعی دی کارقه دانین خویین خراب ل سهر سونین عه رب که ت، Kayhan Barzegar، قه کوله ری سیاسی، فان کارقه دانان ب فی شیوازی شروفه دکه ت: ئیک، دروست بوونا هیلالا شیعی دی پیگه هی شیعیان یی جه ماوه ری ل ده قهری ب هیز که ت و دی گفاشته ک ل سهر دهسته یا بژاردا عه ربین سونی دروست که ت. دوو، دروست کرنا هیلالا شیعی دی بیته ئه گه ری ئاقا کرنا ئایدولوجیا شیعه گه راییی و دی پشتگرییا به شیعیان عراق، سوریه، لبنان و ده قهرین که نداقا فارسی که ت. سی، ئیران بریکا هیلالا شیعی دی باندور و هیزا خو ل سهر ده قه را روژه لاتا ناخین خورتر که ت.⁴¹

هه ردوو فاکته رین ل سه ری ئیماژه پیها تینه کرن، دامه زاندا لشکه ری رزگاریا شیعی و دروست کرنا هیلالا شیعی، مه رجین گرنگن ژبوو پیشخست و خورت کرنا پیگه هی سیاسی یی ئیرانی د هه ریمیا روژه لاتا ناخین دا. پشتی ریکه فتنا (JCPOA)، ئه ق هه ردوو فاکته ره زورتر گرنگی پیها تنه دان ده ما گه مارویا ئابوری ل سهر ئیرانی رابووی. ئانکو پشتی فی ریکه فتنی ئیران د قوناغا په راویز خستنی ده رکه قه ت و به ره قه قوناغا مایتیکرینی چو (isolationism to interventionalism).⁴² هه قکیشا سیاسی دناقه را ده وله تین روژه لاتا ناخین دا، بتایهت دناقه را ئیران، سعودی و ترکی، ئیک ژ بابته تین گرنگ و کیشه ل سه ره.⁴³ تورکیا و بتایهت سعودی و اسرائیل بالادهستی و به رز بوونا پیگه هی سیاسی یی ئیرانی ب مه ترسی دبین و دی بیته ئه گه ری ل هه ق نژیک بوون و هه فکاریا فان هه رسی ده وله تان.

5. ئەنجام:

بتایبەت ل سەر مەلکێن سونی یێن کەنداڤا فارسی، ل ژێر سەرکاتیا سعودی، دروست دکەت. ئەگەر ئەڤ مەلما توند و هەفرکی یا دناڤبەرا ئێران و سعودی بەردەوام بیت و لایەنی نایبژێ کرینی نیبەتەکا دروست نەبن ژبوو کیم کرنا ڤی هەفرکی دەیت پێشبینی کرن کو جەنگەکی دژوار دناڤبەرا هەردوو دەولەتان دروست ببیت. هەلبەت ئەڤ جەنگە زورتر جەنگەکی ئایینی و مەزەهەبی یە، ئێران ل ژێر ئایدولوجیا شیعەگەرایی و سعودی ب پشته‌فانیا زورینا جیهانا سونین عەرەب.

ئێران بریک هەندەک میکانیزمان هەول و بزافان دکەت پێگەهی سیاسی د دەڤەرا روژەلاتا ناڤین دا بهیژتر بکەت. هەلبەت پشتی ریکەفتنا (JCPOA) و راکرنا گەمارویا ئابوری و بەرز بوونا ئاستی ئابوری ئێران بناغی فەن میکانیزمان خورتر لێهاتن، ئەڤ میکانیزمە: بەیدا بوونا لەشکەرێ زەگاریا شیعە، دروست کرنا هیلالا شیعە، ب هێجەتا شەر دگەل داعش ئێرانێ باندورا سیاسی ل دەڤەرێ بهیژتر کر و هەروەسا ب هێجەتا پاراستنا سەنتەر و بتایبەت مەزارگەهین شیعەیان ئێرانێ هێژین خو و هێژین ب وەکالەت ل زور دەڤەرین روژەلاتا ناڤین جیگەر کرینە.

بەشەکی گرنگی پەڤچونان ل دەڤەرین روژەلاتا ناڤین، بتایبەت ل عێراق و سوریه، شەرین ئایینی یێن سونی و شیعەیان نە. ئاگرێ ڤی شەری خورتر لێهات دەما ملیاران پارین بۆک کرین ئێرانێ ل سەر دەمی راکرنا گەمارویا ئابوری ل سەر ئێرانێ سەرەبەست هاتنە بەردان و ریک بو ئێرانێ هاتە دان کو ریکەفتنێ کرینا کەل و پەلین سەربازی، بتایبەت دگەل روسیا، واژو بکەت. سەبارەت بالادەستی و هەیمەنا ئێرانێ، پشتی ریکەفتنا (JCPOA)، ل دەڤەرا روژەلاتا ناڤین، پرسەک گرنگ دەیت ئازراندن: دەستاو دەست کرنا دەستەلاتی ل ئەمریکا، ل دیموکراتان بو کوماریان، ل ژێر سورەکاتیا Donald Trump، دێ چ باندورا خو ل سەر ڤی ریکەفتنا ناڤوکی دگەل ئێرانێ دروست کەت؟ ئەمریکا دێ خو ژ ڤی ریکەفتنی ڤەکێشیت و گەماروین ئابوری ل سەر ئێرانێ دێ بەردەوام بن یان دێ پیداجونەڤی د ڤی ریکەفتنی دا کەت؟ هەلوێستی وەلاتین دی یێن هەڤبار د ڤی ریکەفتنی دا دێ چ بیت، دەما ئەمریکا هەلوێستەک جودا نیشان بەدەت؟ بەرسفا فەن پرسیان گریدایی ب چاوانیا سەرەدەریا حکومەتا نوویا ئەمریکا ل ژێر سەرکێشا Donald Trump دگەل ریکەفتنا ناڤوکی دگەل ئێرانێ یە.⁴⁴

(3). International Monetary Fund, (2016), 'Iran: Concluding Statement of an IMF Staff Visit', *IMF Communications Department*. <https://www.imf.org/en/News/Articles/2016/10/03/MS100316-Iran-Concluding-Statement-of-an-IMF-Staff-Visit>

ل سەر دەمی دروست بوونا کومارا ئیسلامی یا ئێرانێ ل پشتی 1979 دەولەت-حکومەتا ئێرانێ زورترین گرنگی ب ئایدولوجیا ئایینی یا شیعەگەرایی دایە. ل سەر ئاستی ناڤخو و دەرفە، کومارا ئیسلامی یا ئێرانێ وینەکی ئیسلاما شورەشگیرانە نیشان دایە. سیاسەتا دەرفە یا ئێرانێ ل هەمبەر اسرائیل و ئەمریکا باشتترین نمونەنە کو ئێران خو وەک نونەرا سەرکەفتی یا جیهانا ئیسلامی ل هەمبەر فەن هەردوو هیزان دبینیت. ئانکو ئەگەر ئێران ب ئاویەک بەرفەرە نەشیایە نونەراتیا هەمی جیهانا ئیسلامی بکەت، ل سەرکەفتی بوویە دوازی پێگەهاندنا کادیرین شیعە، ریکخستنا جفاکی و پشنگیرییا سەرەلدا نا جەماوەری یا شیعەیان د روژەلاتا ناڤین دا. هەلبەت ئەگەر سیاسەتا دەرفە یا ئێرانێ د روژەلاتا ناڤین دا سنوردار بکەین دبینین کو تەریکیزا ئێرانێ زورتر ل سەر شیعەیان و پشنگیرییا وان ژبوو دەستکەفتین سیاسی و دەستەلاتی بوویە.

هەلگرتنا گەمارویا ئابوری ل سەر ئێرانێ نەبتنی دێ بیتە ئەگەرێ ڤەبوونا دەرگەهین بازرگانی و بهیژ بوونا ئابوری ئێرانێ، بەلکو دێ بیتە بهیژ بوونا پێگەهی سیاسی یێ ئێرانێ د روژەلاتا ناڤین دا. بەری ریکەفتنا پینچ کو ئیک بەیتە واژو کرن ئێرانێ پشنگیرییا گروپین چەکدارین شیعە ل زور دەڤەرین روژەلاتا ناڤین دا دکر، وەک: حەشدا شەعبی ل عێراقی ب هاریکاریا ئێرانێ هاتە دروست کرن و هاریکاریا سەربازی، لوجستی، ئابوری و... هتد ژلایی ئێرانێ ڤە دەیت مسوگەر کرن، حزب الله ل لبنانی ب پشنگیرییا ئێرانێ ب هیزە و بهاریکاریا هیزین تاییبەت یێن ئێرانێ، حەشدا شەعبی و حزب الله لبنانی رژێما بەشار ئەسەد تا ئەڤرۆکە ل سەر دەستەلاتی مایە. ل پشتی ریکەفتنا پینچ کو ئیک پشنگیری و هاریکاریا ئێرانێ بوو هیزین شیعەیان خورتر لێهات و ئەڤە بوو ئەگەرێ دەستکەفتین شیعەیان ل عێراقی، ل سوریه، ل لبنانی و... هتد.

د کەنداڤی فارسی دا ئێرانێ رولەکی زور گرنگ یێ هە: بزافا حوسیان ل یەمەنی ب پشنگیرییا ئێرانێ بەردەوامی ب شەرێ حکومەتا نافەندی دەن کو ژلایی دیڤە سعودی هاریکاریا حکومەتا یەمەنی دکەت، ئانکو ئێران و سعودی شەرێ نەراستەوخو دگەل یەک دکەن. د ڤێرەدا یا دیارە ئێران خو وەک نونەری شیعەیان د جیهان و دەڤەرا روژەلاتا ناڤین دا دبینیت و ژبوو پاراستنا بەرژەوه‌ندیین شیعەیان گفاشتنی ل سەر مەلکێن سونی یێن جیهانا ئیسلامی و

6. پەراویژ:

- (1). Ron Tira and Yoel Guzansky, (2016), 'Is Iran in Strategic Equilibrium?', *Strategic Assessment*, Vol. 18, No. 4, p. 10.
- (2). دکتر مەدی جاودانی مقدم، (1387)، "هلال شیعە: بازبایی هویت یا توهم توگنە"، *فصلنامه خگ اول*، سال دوم، شماره 4، ص. 3-24.

- (19). مادی 2 فقهرا 6 د دستوری ئیرانی دا ئیماژه ب سیسته می ئیرانی کره کو "معسومین" ئانکو دوازه ئیمام بنه مایه کی گرنه بو کومارا ئیسلامی یا ئیرانی. مادی 12 دستوری ئیرانی ئیماژه بقی خالی دکته، و ئیسلام ل سهر بنه مایی 12 ئیمام دینی فه رمی یی ئیرانی یه. ، زورتر زانیاری ل سهر دستوری ئیرانی بنیره: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/government/constitution.html>
- (20). David D. Kirkpatrick & Kareem Fahim, (2012), 'Saudi Arabia Seeks Union of Monarchies in Region,' *The New York Times*.
- (21). Benedetta Berti and Yoel Guzansky, (2014), 'Saudi Arabia's Foreign Policy on Iran and the Proxy War in Syria: Toward a New Chapter?', *Israel Journal of Foreign Affairs VIII*: 3, pp. 25-34.
- (22). Payam Mohseni, (2015), 'Introduction: Views from the Arab World and Iranian Political Post-Nuclear Deal,' in: *Iran and the Arab World after the Nuclear Deal: Rivalry and Engagement in a New Era*, (Harvard Kennedy School: Belfer Center for Science and International Affairs,) p. 1.
- (23). روژناما نیویورک تایمز هم ب فیدیو وه چا فیکه تن و هم ب نقیاس گوتارا ئوبامای ل سهر ریکه فتنا (JCPOA) به لاف کره، بو زانین: Thomas L. Friedman, (2015), 'Obama Makes His Case on Iran Nuclear Deal,' *The New York Times*.
- (24). Mohseni, op. Cit., p. 1.
- (25). Hussein Kalout, (2015), 'The Geopolitics of the Arab World and the Comprehensive Nuclear Agreement,' in: *Iran and the Arab World after the Nuclear Deal: Rivalry and Engagement in a New Era*, (Harvard Kennedy School: Belfer Center for Science and International Affairs), p. 24.
- (26). ولید ابوالخیر، (2016)، "ارتش آزادی بخش شیعه ایران خشم منگه ای را برمی انگیزد"، *المشارق*، بو پتر زانین سهره دانا فی مالپه ری بکه: http://almashareq.com/fa/articles/cnmi_am/features/2016/09/01/feature-04
- (27). *البلاد*، (1437)، "بعد أن أعلنت ایران نيتها نشره في المنگه .. جيش التحرير الشيعي .. مرتزقه جدد الاحتلال والتخريب".
- (28). Joseph S. Nye, Jr., (2011), *The Future of Power*, (New York: Public Affairs), pp. 25-50.
- (29). Franz-Stefan Gady, (2015), 'Russia and Iran Sign Military Cooperation Agreement,' *The Diplomacy*.
- (30). هه مان سه رچاوه.
- (31). Ephraim Kam, (2016), 'Will Russia and Iran Walk Hand in Hand?', *Strategic Assessment*, Volume 19, No. 2, p. 47-48.
- (32). Nadim Shehadi, (2015), 'Breaking the Sectarian Deadlock,' *The Arab Gulf States Institute in Washington*, Issue 6, p. 16.
- (33). جاودانی مقدم، ص 5.
- (34). بوو جارا ئیککی مه لکی ئوردنی، مه لک عبدالله یی دووی، ل 2004 ئیماژه ب قی په یفا هیلا شیععی کر، بوو پتر زانین بنیره: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A43980-2004Dec7.html>
- (4). Cyrus Amir-Mokri and Hamid Biglari, (2015), 'A Windfall for Iran? The End of Sanctions and the Iranian Economy,' *Foreign Affairs*, p. 26.
- (5). Trita Parsi, (2015), 'Why Iran's Supreme Leader Wants a Nuclear Deal,' *The Atlantic*.
- (6). د دستوری ئیرانی دا، مادی 1، 2 و 12، ئیماژه ب رول و گرنه گیا فان خالان دکته، زورتر زانیاری ل سهر دستوری ئیرانی بنیره: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/government/constitution.html>
- (7). قاسم سلیمانی وه ک سهر کرده ک د شه ری ئیران-عیراق دوه ره کی گرنه هه بوو و ناسنای شه هیدی زیندو ژلای علی خامنه ای پی هاتیه دان. نه فکه سایه تیه رول هه بوویه ژ پشتگیریا حزب الله لبنانی ل دژی ئیسرائیلی، هاریکاری حوسبیان ل دژی حکومتا یه منی، باندوره کا گرنه هه یه ل سهر پاراستنا ده سته لاتاریا ریژما به شار نه سهد و هه روسا ده سته کی دریز یی هه ی کاروبارین حکومتا عراقی دا. قاسم سلیمانی پلانداریزه ری دامه زراندن، له شکره ری زگاریا شیعیان، و هاریکاری کرنا، حه شدا شه عبی، هیزین جورواجورین شیعیان یه د روژه لاتا نافین دا. زورتر زانیاری ل سهر قاسم سلیمانی بنیره: <http://www.newyorker.com/magazine/2013/09/30/the-shadow-commander>
- (8). د دستوری ئیرانی دا، مادی 143 تا 151، ئیماژه ب رول و گرنه گیا هیژا سه ربازی دکته، زورتر زانیاری ل سهر دستوری ئیرانی بنیره: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/government/constitution.html>
- (9). Ian Bremmer, (2015), '5 Mays the Nuclear Deal Will Revive Iran's Economy,' *Time*.
- (10). هه مان سه رچاوه.
- (11). Stockholm International Peace Research Institute, (2016), 'SIPRI Military Expenditure Database,' *sipri*, Yearbook. بو پتر زانین سهره دانا مالپه را نه له کترونی یا قی نه نیستیتوی بکه: <https://www.sipri.org/sites/default/files/Milex-constant-USD.pdf>
- (12). Kenneth Katzman, (2016), 'Iran Sanctions,' *Congressional Research Service*.
- (13). هه ر 5 سالا چاره کی حکومتا کومارا ئیسلامی یا ئیرانی پروژی کاری حکومتی رادگه هینیت.
- (14). "بریتیش ایرویز پرواز مستقیم لندن - تهران را از سر میگیرد"، مالپه ری سایتا BBC یا زمانی فارسی، 1-9-2016. http://www.bbc.com/persian/business/2016/09/160901_i03_ba_flights_iran
- (15). Richard Howitt, (2016), 'Draft Report: on EU strategy towards Iran after the nuclear agreement (2015/2274(INI)),' *Committee on Foreign Affairs: European Parliament*, p. 3-5.
- (16). هه مان سه رچاوه، ص 6.
- (17). ژبوو ریژا پیکه تیه یی یا وه لاتان و بتایه ت ل به حرینتی سهره دانا مالپه ری نفوسی جیهانی بکه: <http://worldpopulationreview.com>
- (18). Hussein Ibish (Ed., 2015), 'Confrontation or Conciliation: How the Nuclear Agreement is Reshaping GCC-Iran Relations,' *The Arab Gulf States Institute in Washington*, Issue 6, p. 3.

- Brom, Shlomo, and Anat Kruz (ed., 2016), Strategic Survey for Israel 2015-2016, *The Institute for National Security Studies (INSS)*.
- Dehganipisheh, Babak (2016), 'Iran on cusp of 'Shiite crescent' of influence,' *The Daily Star: Middle east*.
- Friedman, Thomas, (2015), 'Obama Makes His Case on Iran Nuclear Deal,' *The New York Times*.
- Gady, Franz-Stefan, (2015), 'Russia and Iran Sign Military Cooperation Agreement,' *The Diplomacy*.
- Goldenberg, Ilan, Elizabeth Rosenberg, Avner Golov, Nicholas A. Heras, Ellie Maruyama, and Axel Hellman, (2015), 'After the Joint Comprehensive Plan of Action: A Game Plan for the United States,' *Center for a New American Security*.
- Howitt, Richard, (2016), 'Draft Report: on EU strategy towards Iran after the nuclear agreement (2015/2274(INI))', *Committee on Foreign Affairs: European Parliament*.
- International Monetary Fund, (2016), 'Iran: Concluding Statement of an IMF Staff Visit', *IMF Communications Department*.
- Kalout Hussein, (2015), 'The Geopolitics of the Arab World and the Comprehensive Nuclear Agreement,' in: *Iran and the Arab World after the Nuclear Deal: Rivalry and Engagement in a New Era*, (Harvard Kennedy School: Belfer Center for Science and International Affairs).
- Kam, Ephraim, (2016), 'Will Russia and Iran Walk Hand in Hand?,' *Strategic Assessment*, Volume 19, No. 2.
- Kaplow Jeffrey M., and Rebecca Davis Gibbons, (2015), 'The Days After a Deal with Iran: Implications for the Nuclear Nonproliferation Regime,' *RAND Corporation*.
- Katzman, Kenneth, (2016), 'Iran Sanctions,' *Congressional Research Service*.
- Kirkpatrick, David D. & Kareem Fahim, (2012), 'Saudi Arabia Seeks Union of Monarchies in Region,' *The New York Times*.
- Mahdavi, Seyedamir Hossein, (2016), 'Can the Vienna Agreement Solve Iran's Problems?,' *Grown Center for Middle East Studies*, (Brandeis University, No. 96).
- Mohseni, Payam, (2015, a), 'Introduction: Views from the Arab World and Iranian Political Post-Nuclear Deal,' (Harvard Kennedy School: Belfer Center for Science and International Affairs).
- (35). The Economist, (2015), 'Iran and Shia militias: The Shia crescendo,' *The Economsit*. □
- (36). Babak Dehganipisheh (2016), 'Iran on cusp of 'Shiite crescent' of influence,' *The Daily Star: Middle east*.
- (37). جاودانی مقدم، ص 15.
- (38). Vali Nasr, (2006), 'When the Shiites Rise,' *Foreign Affairs*. □
- (39). حزب الله لبنانى ل سالا 1982 ل لبنانى دا هاتيه دروست کرن و ئيرانى دهوره كى گرنگ و كارىگر هم د دامه زانندن و هم د پشتنگيريا نه قى ريكنستنا سياسى و چه كدارى هه يه.
- (40). Yaroslav Trofimov, (2016), 'After Islamic State, Fears of a 'Shiite Crescent' in Mideast,' *The Wall Street Journal*. □
- (41). Kayhan Barzegar, (2008), 'Iran and The Shiite Crescent: Myths and Realities,' *Brown Journal of World Affairs*, Vol. XV, Issue 1, pp. 87-99. □
- (42). Astrid Viaud, (2016), 'The Iran nuclear deal: the Iranian and US domestic factors that put its implementation at risk,' Royal Institute for International Relations (WGMONT), No. 74, p. 5. □
- (43). Rouzbeh Parsi, (2015), 'The Middle East and the Deal: In Search of a New Balance,' in: Paolo Magri and Annalisa Perteghella, *Iran After The Deal: The Road A Head*, (Milano: Italian Institute for International Political Studies), pp. 61-75. □
- (44). ژبوو گه ننگه شا هه لويستى ئيدارا نويا نه مريكا، كومارى يان ديموكرات، خواندنا قى بابيه تى ب مفا يه: Astrid Viaud, (2016), 'The Iran nuclear deal: the Iranian and US domestic factors that put its implementation at risk,' Royal Institute for International Relations (WGMONT), No. 74, pp. 1-8.

7. ژيډهر:

- Abrams, Elliott, (2015), 'Tehran Triumphant: The Nuclear deal is Iran's win and the world's loss,' *National Review*.
- Akbarzadeh, Shahram, (2015), 'Iran and the Shanghai Cooperation Organization: Ideology and Realpolitik in Iranian Foreign Policy,' *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 69, No. 1.
- Amir-Mokri, Cyrus and Hamid Biglari, (2015), 'A Windfall for Iran? The End of Sanctions and the Iranian Economy,' *Foreign Affairs*.
- Barzegar, Kayhan, (2008), 'Iran and The Shiite Crescent: Myths and Realities,' *Brown Journal of World Affairs*, Vol. XV, Issue 1.
- Berti, Benedetta, and Yoel Guzansky, (2014), 'Saudi Arabia's Foreign Policy on Iran and the Proxy War in Syria: Toward a New Chapter?,' *Israel Journal of Foreign Affairs VIII: 3*.
- Bremmer, Ian, (2015), '5 Mays the Nuclear Deal Will Revive Iran's Economy,' *Time*.

- Stockholm International Peace Research Institute, (2016), 'SIPRI Military Expenditure Database,' *sipri*, Yearbook.
- The Economist, (2015), 'Iran and Shia militias: The Shia crescendo,' *The Economist*.
- Trofimov, Yaroslav, (2016), 'After Islamic State, Fears of a 'Shiite Crescent' in Mideast,' *The Wall Street Journal*.
- Viaud, Astrid, (2016), 'The Iran nuclear deal: the Iranian and US domestic factors that put its implementation at risk,' Royal Institute for International Relations (*WGMONT*), No. 74.
- البلاد، (1437)، "بعد أن أعلنت إيران نيتها نشره في المنطقة .. جيش التحرير الشيعي .. مرتزقة جدد الاحتلال و التخریب".
- دکتر مهدي جاودانی مقدم، (1387)، "هلال شيعي: بازياي هويت يا توهم توطئة"، فصلنامه خط اول، سال دوم، شماره 4.
- وليد ابوالخير، (2016)، "ارتش آزادی بخش شيعه ايران خشم منطقه ای را برمی انطيزد"، المشارق.
- Mohseni, Payam (ed., 2015, b), *Iran and the Arab World after the Nuclear Deal: Rivalry and Engagement in a New Era*, (Harvard Kennedy School: Belfer Center for Science and International Affairs,).
- Nasr, Vali, (2006), 'When the Shiites Rise,' *Foreign Affairs*.
- Nye, Jr. Joseph, (2011), *The Future of Power*, (New York: Public Affairs).
- Tira, Ron and Yoel Guzansky, (2016), 'Is Iran in Strategic Equilibrium?,' *Strategic Assessment*, Vol. 18, No. 4.
- Parsi, Rouzbeh, (2015), 'The Middle East and the Deal: In Search of a New Balance,' in: Paolo Magri and Annalisa Perteghella, *Iran After The Deal: The Road A Head*, (Milano: Italian Institute for International Political Studies).
- Parsi, Trita, (2015), 'Why Iran's Supreme Leader Wants a Nuclear Deal,' *The Atlantic*.
- Shehadi, Nadim, (2015), 'Breaking the Sectarian Deadlock,' *The Arab Gulf States Institute in Washington*, Issue 6.

الموقع السياسي لايران بعد اتفاقية (5+1)

الملخص:

في هذا البحث يتم توضيح الموقع السياسي لايران بعد اتفاقية (5+1) مع ايران. اهمية ذلك تكمن بفتح ابواب السياسة الايرانية وخاصة منها الاقتصادية على الدول الذي فرضت الحصار على ايران اكثر من عشر سنوات. واذا تم فتح الابواب يؤدي الى تطور الموقع السياسي والاقتصادي لايران في الاسواق الحرة العالمية، وتكون دولة ذات قوة في منطقة الشرق الاوسط التي بدورها تؤثر على الدول الاقليمية والعالمية. مشكلة البحث تكمن في هذا السؤال، هل تعد هذه الاتفاقية سبب في انتهاء مرحلة العزلة لايران كما وتزيد الدعم السياسي والاقتصادي للشيعية في منطقة الشرق الاوسط في امتلاك السلطة؟ يتبع الباحث المنهج التحليلي لتحليل المواقف و الرؤى الدولية اتجاه هذه الاتفاقية.

الكلمات الدالة: البرنامج النووي، 5+1، شيعة، هيمنة ايران.

Iranian Political Location After 5+1 Agreement

Abstract:

This research aims to describe the Iranian political situation after the 5+1 agreement. This agreement marked the end of an economic embargo that lasted for more than a decade, opening Iran's political and especially economic doors to the rest of the world. The opening of these doors could become an important factor for Iran's economic and political integration to the world free market and lead to significant political impacts on the neighboring countries, repercussions to be felt by the rest of the world. At the heart of the research lies the following questions: Can this agreement be considered as the end of the policy of isolation on Iran? What will be the consequences of the growth of the Iranian economic and political power in terms of its sphere of authority on the Shia population throughout the Middle East?

Keywords: Nuclear program, 5+1, Shia, Dominance of Iran.